

Navegants canetencs

Aventures i desventures de la gent de mar del segle XVIII

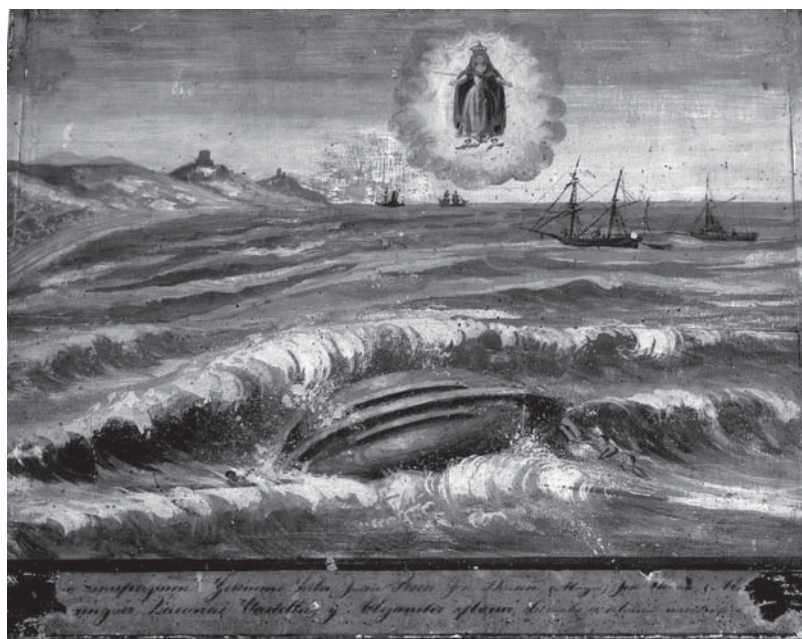
Joan Ballart Clos

El fet d'haver pogut investigar els vells papers de l'Arxiu Parroquial de Canet -abans que se'ls enduguessin-, ens va permetre conèixer alguns fets ocorreguts fa molts anys, que la boira del temps ja havia esborrat de la memòria col·lectiva, però que antigament havien marcat a moltes generacions de canetencs. Abans que aquests fets se'ns acabessin esvaint, volem recordar-los perquè, en definitiva, formen part de la història de tots nosaltres. No hem pretès fer un estudi de tots els casos ocorreguts, sinó que ens hem limitat a uns quants, creiem que suficients, per a fer-nos càrrec de la situació de precarietat en què llavors es vivia.

El Temps de Mar

Des de sempre, aquest racó de món havia estat un poble que vivia de cara a mar, enmig de la natura que l'envoltava i amb la gent integrada en el medi, del qual, amb esforç, podia treure el seu modus vivendi, que en general, era bastant escadusser.

Són prou conegudes les diferents èpoques de la nostra història, encertadament batejades per l'amic i mestre de cròniques, en Josep Rovira, amb els noms de Temps de la Terra, Temps de Mar, Temps de la Indústria, etc. Avui parlarem d'alguns fets del Temps de Mar, ja que els seus protagonistes eren navegants de soca-rel o estaven relacionats directament amb el mar des de feia generacions. Els perills als quals havien de fer front eren innombrables i anaven des dels tràngols de la Mar Gran o els huracans de les

Ex-vots dedicats a la Mare de Déu de la Misericòrdia de Canet, amb motiu del salvament de naufragis. Segles XVIII i XIX.

Antilles fins els atacs de pirates i corsaris de tota mena.

Jaume Sirés (indistintament escrit Cirés)

Els Sirés (o Cirés) van ser una destacada família canetenca de comerciants i navegants. En aquest cas, parlarem d'un dels elements d'aquesta família, en Jaume, com a exemple de la malastrugança amb què es podien trobar els canetencs, que ja fos per l'ofici o pels negocis, havien d'emprendre llargues rutes marineres, de les quals no sabien si podrien tornar. En Jaume Sirés va trobar la mort a la ciutat de Cadis, sense que en sapiguem les causes. Diguem que en aquell temps del segle XVIII era molt habitual trobar molts catalans i entre ells, molts canetencs a Cadis, ciutat que des de l'any 1717 havia rebut de Felip V la concessió del monopoli del comerç colonial en substitució de Sevilla.

En conèixer-se a Canet la notícia de la seva mort, al cap d'unes setmanes o potser mesos, el rector devia celebrar solemnes funerals pel finat i va anotar en el Llibre d'Òbits núm 3 foli 202: *"En la Catedral de la ciutat de Cadis a 8 de juliol de 1732 fou enterrat Jaume Sirés de 55 anys, natural de Canet en Catalunya. Marit de Maria. Feu testament en poder de Gerónimo Vázquez, Notari Públic de Cadis"*.

En aquest cas, deduïm que en Jaume Sirés havia de ser un comerciant d'especial rellevància, des del moment que l'enterren a la mateixa Catedral. No era estrany aquests enterraments que en podríem dir d'una certa categoria, en una època en què la ciutat de Cadis estava agafant la gran embranzida que li proporcionava el monopoli del comerç d'Amèrica. Això va suposar-li un canvi radical, amb l'arribada de la prosperitat que li donava el moviment portuari, la construcció naval, les grans i petites fortunes que es formaven a redós del comerç colonial, etc. etc.

En Jaume Sirés, que va morir en terra estranya, lluny de la seva família, deixava a la dona i els fills a Canet com hereters seus. La casa pairal de la família Sirés es trobava en el lloc on molts anys després, el 1911, s'hi va aixecar el col·legi Yglesias.

El naufragi del bergantí Sant Antoni de Pàdua

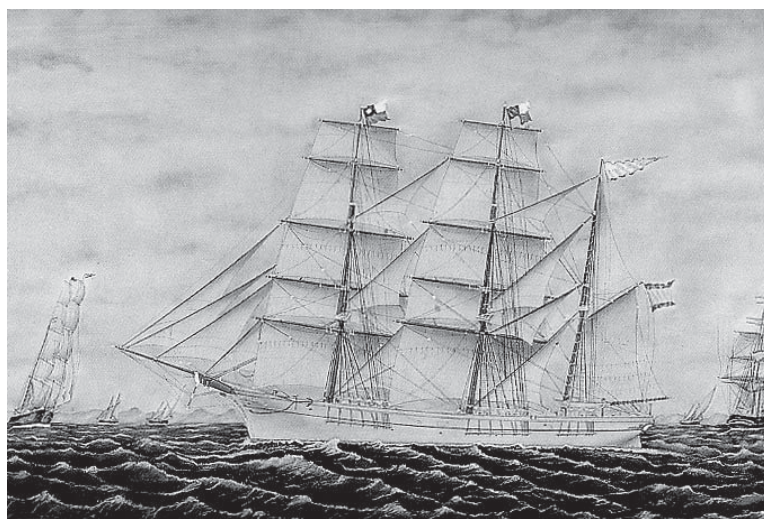
El patró d'aquest vaixell era en Jaume Milans Clausell, fill d'en Francesc Milans Cirés, dels quals ja vam parlar a l'anterior Sot de l'Aubó núm 33. Avui però, no volem glossar les seves expedicions, sinó que volem veure l'altra cara de la moneda, per tal d'expressar el nostre reconeixement als esforços i penalitats que van patir aquelles generacions de gent de mar. Ells van ser els que van forjar el que avui és Canet.

La nostra principal font d'informació era el recentment desaparegut Arxiu Parroquial, del qual, anys enrere, mossèn Pere Matamala, que en pau descansi, va fer una gran tasca de divulgació. Gràcies a la seva labor i a la d'altres persones, l'Arxiu no s'ha perdut del tot.

En aquest cas, es tracta d'un vell document que explica el naufragi d'un vaixell canetenc l'agost de 1772, en aigües de les Antilles, en què sembla que va morir-hi tothom. Mossèn Pere Matamala va transcriure el document original, que es troba en el llibre de Testaments de la parròquia de Canet, avui fora del

Catedral de Càdis en la que va ser enterrat Jaume Sirés

Corbeta

nostre abast, i el va copiar en un Full Parroquial, que és el que hem pogut consultar i que diu:

"Que tothom sàpiga que en presència del sotasignat han comparegut el patró Jaume Milans de Canet, de 40 anys; Pau Alsina, mariner de 43 anys, de Sta. M^a d'Arenys; i Josep Canals, mariner de 52 anys, també d'Arenys; els quals, amb jurament davant Déu i els Sants Evangelis, han afirmat i jurat:

El primer testimoni ha jurat que era patró de la barca[1] anomenada St. Antoni de Pàdua i que amb ella s'embarcaren cap a l'Havana el patró Jaume Ferrer, Francesc Molet com a mestre de plata[2], Francesc Oliver mariner i un seu nebot, tots ells de Canet, bisbat de Girona, a més de molts altres de diferents llocs, l'any 1771, partint la barca i els ressenyats, des de Cadis a L'Havana d'Índies. Afirma saber-ho perquè ell fou el darrer que partí amb la barca quan es posà a la vela en direcció a les Índies amb el personal indicat; i el tal Milans se'n tornà a la ciutat de Cadis[3]. Més encara. Afirma que rebé una carta del sobredit Molet escrita a la illa de la Trinitat en la qual li feia avinent que el 17 d'agost de 1772, sortiria de L'Havana tota la tripulació per venir a

Espanya. I que només el pilot se n'escapà. I que si algun altre de la tripulació de la barca hagués fugit se li hagués escrit i s'hagueren remès requisitòries al comissari de Marina a fi de tenir-lo per desertor. Pels quals motius afirma i jura que tots els esmentats tornaven a Espanya amb l'embarcació al·ludida. I com que a L'Havana n'hi ha molts de Canet, aquests ho hagussin escrit, en cas que algun s'hagués escapat de la barca. I declara que la barca era molt vella i pesada, que en aquest temps hi hagueren molts temporals en la mar, que com a interessat en la barca ha fet diverses diligències per a saber-ne el seu parador, que no s'han posat en cap goleta ni llondro-la qual cosa s'acostuma- si alguna cosa s'hagués vist en aquells indrets tan llunyans, que els asseguradors bé han pagat el que havien assegurat puix lo han donat per perdut, i que els sobreindicats individus són inscrits com a morts en el llibre del Rei.[4] Per aquests motius i altres dóna per cert i sense cap mena de dubte que els sobredits són morts pel fet de no haver comparegut i perquè fins avui no s'ha sabut res de la barca ni dels que hi anaven.

Els segons testimonis han jurat que estant ells a la ciutat de L'Havana a l'agost de 1772 dia 17, veieren que la sobredita barca -amb el seu patró Jaume Ferrer i la tripulació- partí del port de l'esmentada ciutat en direcció a Espanya. I que els dits testimonis es posaren a la vela cap a Espanya amb la barca Ntra Sra del Carme, essent-ne patró Pere Esparragó d'Arenys, i que aquests testimonis afirmen que a

les darreries d'agost del mateix any, tingueren un gran temporal durant tres dies i que la tempestat els malmenà les veles, trencà el timó, tiraren quatre botes al mar i judiquen que fou un miracle de no perdre's, tenint la sort que la seva barca era nova i lleugera; i que referent a la barca Sant Antoni de Pàdua diuen que anava sobrecarregada i era molt vella i pesada i per tant, no pogué aguantar, perdent-se en el mar juntament amb la tripulació, la qual cosa confirmen pel fet de no saber-ne res, encara avui, ni de la barca ni dels seus tripulants.

I Josep Pujol, mariner, de Canet de Mar, 37 anys, diu que estant a La Corunya, anant a Rússia amb la barca del patró canetenc Carnesoltes uns dies abans de juny del 1773, uns subjectes biscaïns, tres o quatre, fidedignes, els havien explicat que el 27 de setembre de 1772 havien vist que el bastiment (vaixell) català anomenat Sant Antoni que abans havien vist a L'Havana, sortí primer que ells d'aquesta ciutat, que havia entrat al mar i que s'enfonsà i que també havien trobat altres bastiments perduts.

Tot el que els sobredits testimonis han afirmat i declaren que és cert amb jurament i signant davant el sotasignat rector de Canet de Mar, Dr. Joan Prat, el qual afirma i fa fe que aquestes declaracions pertanyen als esmentats testimonis.

Avui 21 febrer 1775, Joan Prat, rector”

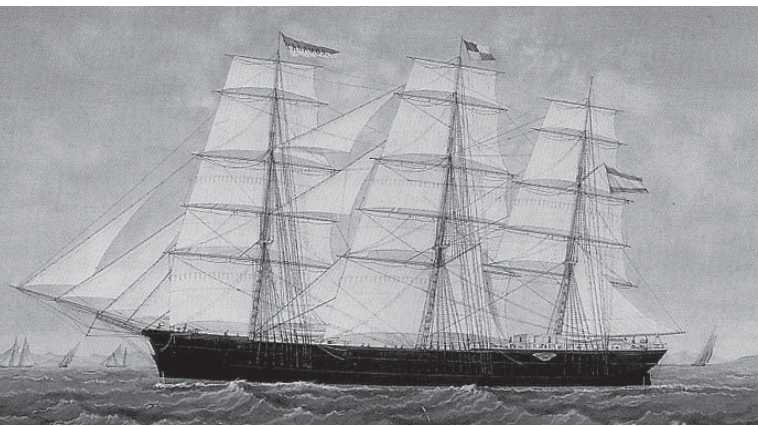
Fins aquí el testimoniatge de mossèn Joan Prat, que ens ha arribat gràcies a la transcripció que en va fer mossèn Pere Matamala dos-cents anys més tard.

En Jaume Milans no va naufragar amb el Sant Antoni de Pàdua gràcies a que havia passat el comandament de l'expedició a Jaume Ferrer, mentre ell s'havia quedat a Cadis. Un altre que es va escapar del naufragi va ser el pilot, el qual, després de les requisitòries reglamentàries, va passar a ser considerat desertor. En Jaume Milans va continuar els seus viatges i entre d'altres, se'l troba a les llistes d'arribades de l'any 1787 al port de Barcelona, descarregant les seves mercaderies procedents de L'Havana[5] amb el seu bergantí N. Sra. del Carme.

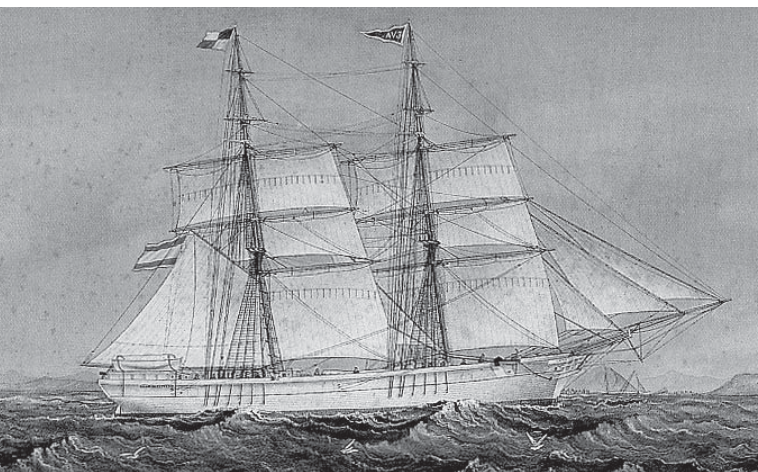
Salvador Milans Clausell

En el llibre d'Òbits núm 5, foli 168, hi ha registrada la mort d'un altre element de la família Milans, Es tracta del navegant Salvador Milans Clausell, germà d'en Jaume Milans de qui acabem de parlar i fill d'en Francesc Milans Sirés. El rector va deixar-hi anotat: “Al 3 de gener de 1772 en la present parròquia de Canet, se han celebrat los divins ofícis per l'ànima de Salvador Milans i Clausell, que morí en un naufragi a les costes de Portugal ....”

Segurament que quan la notícia del naufragi va arribar a Canet, ja devien haver passat unes quantes setmanes de l'accident, del qual desconeixem les circumstàncies, però que no per això deixa de ser menys dramàtic. S'ha de considerar que les costes portugueses no presenten la quietud habitual de les costes mediterrànies, i una galerna desfermada en aquelles latituds podia resultar fatal. En Salvador Milans Clausell, jove de 26 anys, deixava vídua i un fill petit d'un any.

Fragata.

Bergantí.

Francesc Milans Clausell

El llibre d'Òbits núm 5, foli 47, registra la mort d'un altre element de la mateixa família. Es tracta del jove mariner Francesc Milans Clausell. Transcrivim l'anotació parroquial:

“Al 10 d'abril de 1764, en la present parròquia de Canet, morí de edat de 19 anys i havent rebut los Sants Sagraments Francesc Milans jove mariner...”

Era fill del patró Francesc Milans Cirés i germà dels Milans Clausell dels quals ja hem parlat unes línies abans.

El cas d'aquest jove mariner, que sembla que no va morir d'accident sinó que devia ser per causes alienes a la navegació, el posem com exemple de la malastrugança que semblava perseguir a la poderosa família dels Milans.

Francesc Pica

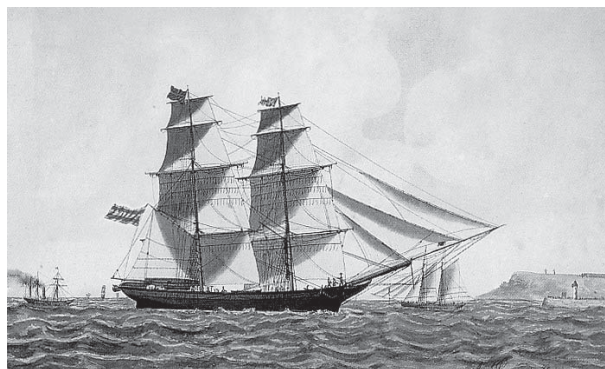
Durant molts anys, el nord d'Àfrica va ser un niu de pirates que vivien en un estat de guerra permanent contra els pobles de la riba nord del Mediterrani. El poder real era el que havia de defensar els seus súbdits, però es mostrava incapaç de solucionar el problema, ocupat com estava per qüestions més importants, com la protecció dels galeons que portaven l'or i la plata procedents d'Amèrica, amb què finançaven les guerres d'Europa. De tant en tant ja organitzava alguna expedició de càstig contra els pirates i ocupava militarment alguna de les seves ciutats base, però era incapaç de mantenir-les i al cap de poc temps les havia d'abandonar.

Un fet de guerra en aquestes circumstàncies li va costar la vida al mariner canetenc Francesc Pica. Aquest, com tota la gent de mar, estava inscrit obligatòriament a la Matricula de Marina i per tant a disposició de les autoritats per ser enrolat en algun vaixell de la marina del rei.

L'any 1732 es va decidir ocupar la ciutat nord-africana d'Oran i, a tal efecte, es va preparar un nombrós exèrcit de terra acompanyat per una gran esquadra, entre la qual, sens dubte, devia figurar en Francesc Pica com a mariner. La sortida es va efectuar des del port d'Alacant el 15 de juny del 1732 i en pocs dies arribaven a Oran, que van poder ocupar sense grans dificultats, perquè bona part dels seus habitants l'havien abandonat. Llavors van començar les accions de fustigament per part dels moros contra els ocupants espanyols, en alguna de les quals devia morir en Pica, tal com va anotar el rector de Canet en el llibre d'Òbits núm 3, foli 202:

“En la ciutat de Oran, el 17 de juliol de 1732, se donà sepultura eclesiàstica a Francisco Pica, mariner, fill de Pau Pica, sastre i de Maria, naturals i veïns de Canet. De lo que dona fe Diego Rodríguez, Capellà Major del Real Hospital de la dita expedició ...”

Com de costum, l'efímera victòria aconseguida a Oran no va servir per res i al cap de poques setmanes, quan els moros es van reagrupar i presentar batalla, que li va costar la vida al governador marquès de Santa Cruz i als principals caps militars de l'expedició, els espanyols van haver d'abandonar.

Pollacra

La guerra d'Oran, el 1732, en la que va morir Francesc Pica

Llàstima per tanta sang innocent vessada, com la d'en Pica i la de tants altres.

Ah! i els pirates nord-africans van continuar amb les seves ràtzies marítimes com si res no hagués passat.

JOAN BALLART CLOS

Documentació:

“Full Parroquial”. Biblioteca de Canet.
Cataluña en la carrera de Indias de Carlos Martínez Shaw
Catalunya dins l'Espanya Moderna de Pierre Vilar

Notes:

[1] La paraula barca es feia servir per a tota mena de vaixells, grans o petits.

[2] El mestre de plata era el segon de bord en qüestions econòmiques, comercials, administratives, etc.

[3] El patró del vaixell era en Jaume Milans, que dirigia els preparatius de l'expedició. Quan el vaixell va llevar àncora, en Milans es va quedar a terra i el nou patró en Jaume Ferrer se'n va fer càrrec del comandament.

[4] Es refereix al llibre de la Matricula de Marina, on havien d'estar inscrits obligatòriament tots els homes dels regnes d'Espanya amb oficis relacionats amb el mar (navegants, pescadors, mestres d'aixa, fusters de ribera, etc.) i sense defectes físics, tots els quals podien quedar mobilitzats en qualsevol circumstància, al servei dels vaixells del rei.

[5] Pierre VILAR: *Catalunya dins l'Espanya Moderna*. Vol. 4, pàg. 562.